

بررسی نشانه‌شناختی عناصر دینی در فیلم‌های «زیر نور ماه»، «یه حبه قند» و «امروز» رضا میرکریمی

الیاس صفاران^{۱*}، گیتی ملکشاهیان^۲

۱- دانشیار گروه هنر دانشگاه پیام نور

۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد پژوهش هنر، دانشگاه پیام نور

saffaran@pnu.ac.ir

چکیده

استفاده از نشانه‌ها برای انتقال مفاهیم شاید قدمتی به اندازه تلاش بشر برای برقراری ارتباط و انتقال مفاهیم دارد. نشانه‌ها از آنجا که بر گستره وسیعی از امکانات بازنمایی متکی هستند از پتانسیل‌های بالایی در القای مفاهیم برخوردارند. سینما با عناصر متشکله‌اش بر ایند تمامی هنرهای پیشین است. شناخت نشانه‌ها در این هنر، مستلزم شناخت انواع هنرها و نیز آشنایی با فرهنگ جامعه هدف است. از جمله موارد مهم، کاربرد نشانه‌ها برای انتقال مفاهیم دینی است. در این پژوهش کوشش نموده‌ایم سه فیلم از آثار مطرح «رضا میرکریمی» را از منظر نشانه‌های دینی مورد کندوکاو قرار دهیم. تلاشمان در جستجوی نقدی جامع، ثمر چندانی نداشت. هرچند که ادعایی به جامعیت این جستار نیز نیست لیکن سعی شده نگاهمان فراگیرتر باشد. روش تحلیل داده‌ها، نشانه‌شناسی و بر اساس تقسیم‌بندی ششگانه «رابرت استم» است. پس از مروری اجمالی بر ادبیات نظری، انواع نشانه‌های موجود در آثار استخراج و در پایان جمع‌بندی مطالب ارائه خواهد شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد نقطه کانونی این آثار، آگاهانیدن مخاطب از ریشه آشفستگی‌های موجود و راه‌های برون‌رفت از آنها یعنی بازگشت به فطرت الهی با کاربست صحیح و توأمان سنت و مدرنیته است.

واژگان کلیدی: سینما، نشانه، دین، ایران، میرکریمی.

۱. مقدمه

سینما درکلی‌ترین تعریف خود، هنر بازنمایی واقعیت است. این هنر که مواد مورد نیاز خود را از هنرهای پیشین به عاریت گرفته واقعیت را با استفاده از قوه تخیل و پرورش خیال در قالبی نو عرضه می‌نماید به گونه‌ای که روایت‌ها جلوه رئالیستی می‌یابند. غایت سازندگان این آثار یا سرگرمی و یا برقراری ارتباط برای انتقال پیام و مفهومی خاص است. پیام و مفهومی که ریشه در اندیشه، آرمان و آرزوهای آنان دارد. این مفاهیم در یک اثر خلاقانه در قالب چیدمانی زیبا و منسجم از نشانه‌ها (اعم از نمادها و نشانه‌های طبیعی و یا برساخته جوامع، خواه دیداری و قابل ادراک بصری و یا شنیداری و یا ترکیبی همزمان از هر دو) در عناصر بیانی متشکله فیلم تبلور می‌یابند.

«تصویر» زبانی جهانی و قابل ادراک برای تمامی انسانهاست؛ اما اصل مهمی که ریشه در نشانه‌شناسی داشته و ادراک آن این است که این نشانه‌های گاه برساخته انسان که پس از گذر سال‌ها و قرن‌ها نهادینه شده از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت

^۱ - آدرس و تلفن مسئول مکاتبات: تهران، دانشگاه پیام نور، صندوق پستی ۱۶۵۹۶۳۹۸۸۴